

HLAVATÝ, Václav, * 16. 1. 1925 Sobotka, † 13. 11. 2002*Praha, sochař, restaurátor*

V Hořicích 1940–44 absolvoval Vyšší průmyslovou školu sochařskou a kamenickou, 1945–50 vystudoval VŠUP u Josefa Wagnera a Karla Dvořáka. Od počátku šedesátých let se věnoval především restaurátorské práci na uměleckých památkách a vytváření kopií z umělého kamene pro exteriéry. Spolu s dalšími sochaři opravoval sochařskou výzdobu fasády kostela sv. Mikuláše v Praze na Staroměstském náměstí, sochy exteriéru triforia Chrámu sv. Víta na Hradčanech, morové sloupy v Bakově nad Jizerou a v Nymburku, nebo sousoší *Madony se sv. Bernardem* na Karlově mostě v Praze. Významně se podílel na restaurování soch *Ctností a Neřestí* Matyáše Bernarda Brauna před hospitém v Kuksu, reliéfu v nedalekém Novém lese u Žitče, soch v zámeckém parku ve Valči (dnes v lapidáriu v Kladruzech /u Stříbra/) a soch a reliéfů na průčelí Clam-Gallasova paláce v Praze. V osmdesátých letech pracoval v zámeckém parku v Dobříši, kde restauroval plastiky Ignáce Františka Platzera. Pracoval rovněž na renovaci sgrafitových omítek v zámku v Doudlebech nad Orlicí.

Jeho vlastní sochařskou tvorbu reprezentují plastiky pro kino Bláník v Praze, fontána pro nádvoří Martinického paláce v Praze na Hradčanech nebo pomník Fráni Šrámka na hřbitově v Sobotce.

L: Toman D, s. 68; K. Bílek, *Kdo je kdo v dějinách Sobotce*, 1995, s. 38–39; Tomeš 1, s. 465; SČSVU 3, s. 163–164; NEČVUD s. 284; -S-, Na H. jsme zapomněli, in: *Zpravodaj Šrámkovy Sobotky* 43, 2006, č. 3 s. 4–5; <https://cs.isabart.org/person/499/artist> (stav k 31. 8. 2021).

MARIE MAKARIUSOVÁ

HLAVATÝ, Vladimír, * 29. 10. 1905 Praha, † 27. 10. 1992*Praha, herec*

Pokřtěn jako Vladimír Michael. Syn herce Františka H. (1873–1952) a herečky Pavly, roz. Fürstové (* 26. 9. 1877 Vysoká /u Mělníka/, † 17. 12. 1951 Praha), bratr herečky Věry Hlavaté, provd. Nechanské (* 17. 9. 1907 Praha, † 6. 5. 1997 Praha), elévky Národního divadla, členky Uranie a Divadla Vlasty Buriana. Od osmi let účinkoval v dětských rolích na jevišti Městského divadla na Královských Vinohradech, kde působil jeho otec. Studium na reálném gymnáziu nedokončil a rozhodl se pro hereckou dráhu. Po zkušenostech s ochotníky profesionálně debutoval v Tylově divadle v Nuslích (1923–25), odkud odešel do Jihočeského národního divadla v Českých Budějovicích (1925–28). V sezoně 1928/29 působil v Městském divadle v Plzni (Hadimrška, F. R. Arnold – E. Bach: *Pod dozorem věřitelů* /*To neznáte Hadimršku!*). Na popud režiséra Jana Bora získal 1929 angažmá ve vinohradském divadle, v jehož svazku setrval téměř šest desetiletí s výjimkou let 1945–47, kdy byl členem Divadla 5. května. Nevysoká, útlá postava, oduševnělá tvář s širokým úsměvem, výrazná mimika a gestikulace, cit pro drobnokresbu, hlas s osobitým ténbrem

a dikcí ho předurčovaly pro postavy prostých, nekomplikovaných charakterů klasického českého a světového repertoáru (např. Šašek, W. Shakespeare: *Večer tříkrálový*, 1937; Truffaldino, C. Goldoni: *Sluha dvou pánů*, 1938; Vocilka, J. K. Tyl: *Strakonický dudák*, 1940; Tony, F. Langer: *Periferie*, 1947; Solený, A. P. Čechov: *Tři sestry*, 1948; Štěpán Pálec, A. Jirásek: *Jan Hus*, 1951; Fiala, J. Mahen: *Mezi dvěma bouřkami*, 1958; Dubský, L. Stroupežnický: *Naši furianti*, 1965; Pandulfo, F. Dürrenmatt: *Král Jan*, 1969; Morton, W. Shakespeare: *Richard III.*, 1983). Často vytvářel tragikomické figury nesmělých lidí či outsiderů přehlížených okolím, ve zralém věku role starců, jimž propůjčoval laskavost a citovou opravdovost. Velkými milovnickými či hrdinskými úlohami byl pověřován jen ojedinele (Hamlet, W. Shakespeare: *Hamlet*, 1946).

Na stříbrném plátně se poprvé objevil jako šestnáctiletý v němém filmu svého otce *Na vysoké stráni* (1921). Po nástupu zvuku sehrál do poloviny čtyřicátých let dvě desítky epizod ve snímcích nejrůznějších žánrů. Jedinou výraznější příležitost dostal ve Vávrově adaptaci novely A. Jiráska *Filosofská historie* (1937), v níž zpodobnil tragickou postavu filozofa Špíny. Známý film nabídl H. více než stovku figurek mnoha profesí (dělníci, řemeslníci, učitelé, funkcionáři, inženýři, policisté aj.). V padesátých letech zaujal úlohami chalupníka ve Slavičkově okupačním dramatu *Mordová rokle* (1951) a zedníka ve filmu Karla Steklého *Mstitel* (1959). Režisér Miloš Makovec mu svěřil psychologicky náročnou postavu vojenského zběha v historickém dramatu podle stejnojmenné novely A. Jiráska *Ztracenci* (1956). Od poloviny padesátých let se postupně přehrával do rolí starých mužů a dědů v dětských, komediálních i dramatických snímcích. Pravidelně spolupracoval s rozhlasem a televizí, kde se představoval v inscenacích (*Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou*, 1965; *Raport*, 1968; *Dlouhý podzimní den*, 1971; *Pokoušení doktora Burdy*, 1987) a seriálech (*Žena za pultem*, 1977; *Inženýrská Odyssea*, 1979; *Vlak dětství a naděje*, 1985). Od 1942 externě vyučoval líčení na dramatickém oddělení Státní konzervatoře v Praze, poté 1946–70 nauku o masce na DAMU. 1965 byl jmenován zasloužilým umělcem. S manželkou Jiřinou měl syna Jana. Napsal vzpomínky *Monolog herce z Vinohrad* (1984).

D: <http://vis.idu.cz/Productions.aspx> (soupis divadelních rolí 1945–1988, stav k 19. 7. 2021).

L: OSND 2/2, s. 1139; Tomeš 1, s. 465; FPH 1, s. 156; Fikejz 1, s. 396–398; <http://www.csfd.cz> (se soupisem filmových rolí, stav k 19. 7. 2021); <http://www.fdb.cz/> (se soupisem filmových rolí, stav k 19. 7. 2021); V. Müller a kol., *Padesát let Městských divadel pražských 1907–1957*, 1958; J. Brož – M. Frída, *Historie československého filmu v obrazech 1898–1930*, 1959, s. 215; *tíž*, *Historie československého filmu v obrazech 1930–1945*, 1966, s. 121; *Kdo je kdo v Československu* 1, 1969, s. 257–258; P. Hořec, *Herecká ohlédnutí*, 1977, s. 54–60; F. Černý, *Měnila tvář divadla aneb Dvě století s pražskými herci*, 1978, s. 240, 253, 255, 267; L. Boháč, *Tisíc a jeden život*, 1981, rejstřík; F. Kovářik, *Kudy všudy za divadlem*, 1982, rejstřík; DČD 4, 1983, rejstřík; *Český hraný film* I, 1995; II, 1998; III, 2001; IV, 2004; V, 2007; VI, 2010, rejstřík; *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů*, 2000, rejstřík; J. Černý, *Osudy českého divadla po druhé světové válce. Divadlo 1945–1955*, 2007,

s. 167, 292; Z. Sílová – R. Hrdinová – A. Kozíková – V. Mohylová, Divadlo na Vinohradech 1907–2007. Vinohradský ansámbl, 2007, s. 45, 52–53, 57, 75, 83, 85, 95, 192; J. Žák a kol., Divadlo na Vinohradech 1907–2007. Vinohradský příběh, 2007, s. 171–172, 175, 185, 195, 198–199; cs.wikipedia.org (se soupisem literatury, stav k 19. 7. 2021).

P: Divadelní ústav, Praha, dokumentace; AHMP, sbírka matrik, řkt. f. ú. Holešovice-Bubny (sv. Kliment), matrika nar. (1905–1907), sign. HOL N5, fol. 81.

ZDENĚK DOSKOČIL

HLAVICA, Emil, * 28. 4. 1887 Vsetín, † 7. 4. 1952 Brno, sochař, řezbář, malíř, grafik, ilustrátor

Syn řezbářského mistra a lidového muzikanta Františka Jana H. (1859–1938) a Anny, roz. Slováčkové, bratr Františka H. (1885–1952) a Rudolfa H. (1897–1971). Vyučil se otcovu řemeslu, 1909 odešel do Prahy, kde studoval dva semestry řezbářství a truhlářství na VŠUP u Jana Kastnera a 1910–14 na AVU v sochařském ateliéru Josefa Václava Myslbeka. S ním po absolutoriu pracoval na několika jeho sochařských realizacích. Na začátku první světové války vyučoval kreslení na české reálce v Rakovníku a 1916–19 působil jako asistent kreslení na české technice v Brně. Po několika letech pedagogické činnosti se věnoval už jen samostatné umělecké práci, zejména portrétní i monumentální sochařské tvorbě, medailérství, grafice, ilustracím a rovněž výzdobě veřejných budov a kostelů. Zážitky a zkušenosti ze studijních cest do Itálie (1925), Německa, Nizozemska a Francie (1929) zúročil především u portrétních plastik ve dřevě, kameni a bronzu a u pomníků a bust významných osobností, jež ztvárňoval co nejrealističtěji. Schopnost umělecké stylizace uplatnil v dekorativní výzdobě veřejných sakrálních i profánních staveb. Zdařilé byly jeho medailérské práce, hlavně četné pamětní medaile, modely k drobné figurální fajánsi a majolice, tužkové kresby valašské krajiny a portréty prostých obyvatel Vsetínska a grafické ilustrace. Výtvarnému umění se věnovali také jeho bratři František a Rudolf. S Františkem vystavoval 1923 v Topičově salonu, 1934 ve Valašském Meziříčí a několikrát ve Frenštátě pod Radhoštěm, Brně a v Hodoníně, samostatně ve Valašském Meziříčí (1935) a v Luhačovicích (1939). Byl členem Koliby, Klubu výtvarných umělců Aleš a Skupiny výtvarných umělců v Brně. Ve Velkých Karlovicích se 1918 oženil s Annou Valchářovou. Většinu života strávil v Brně, kde dožil a byl pohřben na Ústředním hřbitově.

D: výběr: pomník B. Smetany (busta), Holešov, Smetanovy sady, 1924; mramorová busta T. G. Masaryka v budově Okresní nemocenské pojišťovny, Mladá Boleslav, Jaselská ul. 146, 1924–25; mramorová busta T. G. Masaryka, Valašské Meziříčí, park Botanika při Husově ul., 1925 (odstraněna za 2. světové války); vnitřní výzdoba budovy (mramorové vlysy) městské spořitelny, Prostějov, Žižkovo nám. 17, 1926; pomník L. Janáčka (busta), Štrambersk, Národní sad, 1927; pomník J. Merhauty, park Lužánky, Brno, 1929; socha Helenky, Podkomorská myslivna, Ostrovačice (u Brna), 1949; nedatované práce: pomník B. Smetany, Kelč; sochařská výzdoba hlavního oltáře biskupské katedrály sv. Ducha, Hradec Králové, Velké nám.; dvě dřevěné sochy svatých, kostel sv. Františka a sv. Viktora, Ostrava-Hrušov, Divišova ul.; busta

MUDr. A. Hrstky; plaketa s portrétem L. Janáčka; polévaná keramika Na pole; pastely Jarmark, Svatba, U muziky.

L: OSND 2/2, s. 1139–1140; Toman 1, s. 339–340; J. Zamazal, Šedesátiny sochaře E. H., in: Naše Valašsko. Sborník prací o jeho životě a potřebách 10, 1947, č. 2, s. 71–74; A. B. Král, Brněnský malíř František H. a jeho rod. Výběr z prací brněnských heraldiků a genealogů, 1988, s. 86–94; SČSVU 3, s. 164–165; NEČVUD, s. 284; <https://encyklopedie.brna.cz> (stav k 12. 9. 2021).

LENKA KUDĚLKOVÁ

HLAVICA, František, * 23. 1. 1885 Vsetín, † 16. 7. 1952 Vsetín, malíř, pedagog

Nejstarší syn řezbářského mistra a lidového muzikanta Františka Jana H. (1859–1938) a Anny, roz. Slováčkové, bratr Emila H. (1887–1952) a Rudolfa H. (1897–1971). Umělecky nadaný H. od patnácti let studoval figurální řezbářství na Odborné škole pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí a později převzal otcovu řezbářskou dílnu. Po roční přípravce nastoupil na pražskou AVU, zapsal se do malířské speciálky Hanuše Schwaigra. Během studia (1902–07) získával na školních soutěžích nejvyšší ceny, obdržel Hlávkovo stipendium a podnikl několik studijních cest především po Itálii (1909) a Španělsku (1911). Zaujala ho jihoevropská přímořská krajina a díla starých mistrů, která studoval v galeriích a kostelech v Madridu, Barceloně nebo v Toledu. 1911 zaslal svá díla na mezinárodní výstavu umění v Barceloně a získal stříbrnou medaili. Po návratu z cest pobýval v Praze, kde vytvořil několik olejů a akvarelů s pražskými a valašskými motivy. První světovou válku prožil jako důstojník na ruské, rumunské a italské frontě, své zážitky zachytil na četných kresbách a akvarelech (např. *Noční pochod*, *Hořící Brest Litevský* ad.). Po krátkém pobytu v Krakově a ve Vídni se usadil 1919 v Brně a věnoval se malování. Z cest po Valašsku, Slovácku, Podkarpatské Rusi, Itálii, Dalmácii, Bulharsku a Rumunsku si přivezl skici a studie krajiny, lidové architektury i krajin, které ho inspirovaly pro tvorbu větších malířských a ilustračních děl i drobné grafiky (mj. ex libris, diplomy) či scénografických návrhů pro Národní divadlo v Brně. 1928 byl jmenován mimořádným profesorem kreslení na Ústavu figurálního kreslení a krajinářství ČVŠT v Brně, 1938 zastával funkci děkana odboru architektury a pozemního stavitelství, kde od 1945 vedl Ústav kreslení, na němž působil do 1950.

H. byl všestranný umělec, ovládal četné malířské techniky od miniaturní malby na slonové kosti až po monumentální nástěnné fresky. Vytvářel osobité olejomalby, pastely, tempery i akvarely, originálně kreslil a ilustroval. Vynikal v portrétní malbě, zachytil několik významných osobností z oblasti politiky a školství. Navrhoval kromě talárů univerzitních hodnostářů také výpravy k operním představením Národního divadla v Brně. Různými malířskými technikami zachytil život rodného Valašska (*Zabijačka*, *Poutnice*, *Dřevorubci při práci* ad.), vytvořil figurální kompozice s náměty ze světa pohádek, pověstí i příběhů zbojnických, pasekářských nebo tuláckých. Věnoval

se také krajinomalbě, kromě Valašska, Slovenska a Podkarpatské Rusi byly pro něho zvlášť inspirativní Javorníky, kde si 1930 postavil na hranici Moravy a Slovenska horskou chatu a kde vznikl soubor pohledů na moravskou i slovenskou stranu pohoří. Byl členem Klubu přátel výtvarného umění a Klubu výtvarných umělců Aleš v Brně. Vystavoval s bratrem Emilem v Topičově salonu (1923), ve Valašském Meziříčí (1934) a několikrát ve Frenštátě pod Radhoštěm, v Brně a v Hodoníně, samostatně na výstavách Klubu přátel výtvarného umění v Brně, Klubu výtvarných umělců Aleš v Brně, dále v Prostějově, Ostravě, Vsetíně, Valašském Meziříčí, Frenštátě pod Radhoštěm, každoročně na Zlínských salonech, 1943 se zúčastnil výstavy Umělci národu v Praze. Souborná výstava H. díla se konala v sále kapitulní knihovny v Praze na Hradčanech (1940), ve Slovanském domě v Praze (1948), v Krajské galerii Domu umění v Gottwaldově (Zlín, 1957) a na zámku ve Vsetíně (1983). H. se neoženil a zůstal bezdětný.

D: výběr: obraz T. G. Masaryk uprostřed akademických funkcionářů při první návštěvě MU v Brně, 1924; nástěnné malby: vila JUDr. H. Bulína st., Brno, Květná ul. 8, po 1924; portréty profesorů Františka Weyra, Karla Engliše, Eduarda Babáka, Bohuslava Hostinského, Karla Čupra, Jaroslava Jiljího Jahna, Karla Rysky, Emanuela Šimka, Václava Bubeníka, Bedřicha Macků, 1919–31; portrét Petra Bezruče, 1949. Obrazy: Sv. Barbora, dům Barbora, Karviná; Poutnice, bazilika Nanebevzetí P. Marie, Sv. Hostýn; Sv. Anna, kostel sv. Anny, Valašské muzeum v přírodě, Rožnov pod Radhoštěm; Čtyři jezdcí z Apokalypsy; Zpěváci na kůru. Divadelní výpravy: Švanda dudák, Rusalka, Hubička, Dalibor, Dvě vdovy pro ND v Brně.

L: Toman I, s. 340–341; J. Zamazal, K šedesátinám F. H., in: Naše Valašsko. Sborník prací o jeho životě a potřebách 9, 1946, s. 25–28; J. Pečírka, F. H. (1885–1952), in: Valašsko. Sborník o jeho životě a potřebách 1, 1952, s. 31–34; A. B. Král, Brněnský malíř F. H. a jeho rod, in: Výběr z prací brněnských heraldiků a genealogů, 1988, s. 86–94; SČSVU 3, s. 165; M. Flodrová – M. Menšíková, Pamětní desky a pomníky v Brně, 2004, s. 180; NEČVUD, s. 284; <https://encyklopedie.brna.cz> (se soupisem literatury, stav ke 12. 9. 2021).

LENKA KUDĚLKOVÁ

HLAVIČKA, Jan, * 18. 2. 1942 Praha, † 6. 9. 2002 Praha, *kybernetik, pedagog*

Po maturitě na gymnáziu ve Vysočanech (1959) vystudoval na Fakultě elektrotechnické (FEL) ČVUT v Praze obor automatizační technika. Po absolvování 1964 nastoupil do Výzkumného ústavu matematických strojů (VÚMS) v Praze jako aspirant, disertační práci obhájil 1969 a odjel na studijní stáž k firmě Siemens do Mnichova, kde do 1971 pracoval v oddělení automatizace návrhu počítačů. Po návratu se odborně orientoval především na problematiku diagnostiky číslicových obvodů, která tehdy byla v Československu zcela v začátcích. Knihou o elektronických číslicových obvodech H. fakticky založil obor v českých zemích a zasloužil se o jeho teoretické studium, výuku na vysokých školách i praktické využití v průmyslu.

H. pracoval ve VÚMS 1971–84 postupně jako výzkumný, vědecký a posléze samostatný vědecký pracovník; podílel se

na vývoji československých počítačů EC-1021, 1025, 1026 a 1027 řady JSEP a své výsledky prezentoval na mezinárodních konferencích. Od 1976 externě přednášel na katedře počítačů FEL ČVUT předmět spolehlivost a diagnostika, který zavedl jako první do výuky oboru v českých zemích a externě ho přednášel i na Slovenské vysoké škole technické (nyní Slovenská technická univerzita) v Bratislavě a 1978–80 také v intenzivních kurzech na Technische Hochschule Ilmenau v NDR.

Na katedru počítačů FEL ČVUT nastoupil na plný úvazek 1984 a nově zpracoval předmět *Číslicové počítače II (Architektura počítačových systémů)*, za učební text k němu získal cenu rektora ČVUT za nejlepší skriptum. 1985 byl jmenován docentem pro obor výpočetní technika a přednášel jeden semestr jako hostující profesor na Université de Montréal v Kanadě. 1987 získal vědeckou hodnost doktora technických věd a 1991 byl na FEL ČVUT jmenován profesorem pro obor výpočetní technika. Jako vedoucí autorského kolektivu publikoval 1992 první českou monografii o číslicových systémech odolných proti poruchám, která se zabývá problematikou aktivního řízení spolehlivosti systémů.

Stal se prvním děkanem FEL ČVUT po listopadu 1989 a 1990–94 řídil fakultu v době transformace školy. Zasadil se o rehabilitaci studentů či zaměstnanců, kteří byli vedením fakulty v období komunistického režimu perzekvováni. Podílel se na zavedení kreditního systému a bakalářského studia, usiloval o rozšíření mezinárodní vědeckovýzkumné spolupráce fakulty. Inicioval systematické zavádění výuky v angličtině, vydávání anglických skript a informačních materiálů, podporoval výměnné pobyty studentů i učitelů. Byl jedním ze zakladatelů a neúnavných organizátorů spolku ELEKTRA, sdružujícího absolventy a přátele fakulty.

Díky rozsáhlým zahraničním kontaktům a znalosti světových jazyků posiloval jako prorektor ČVUT pro zahraniční styky (1994–97) prestižní postavení ČVUT v mezinárodním měřítku, především cestou navazování partnerských dohod s nejvýznamnějšími univerzitami v Evropě, USA i jinde ve světě. Od 1993 byl členem The New York Academy of Sciences a IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers), předsedou Czechoslovak Section of IEEE (1998–2001) a členem IEEE Region 8 Executive Committee (2002). Stal se členem dalších významných institucí, jako The Institution of Electrical Engineers (2002) a předsedou a poté členem českého národního komitétu IMEKO (International Measurement Confederation) 2002, čestným předsedou a členem programových výborů řady mezinárodních konferencí. Za svou odbornou a pedagogickou práci získal řadu ocenění, např. stříbrnou Felberovu medaili ČVUT (1996), IEEE Millennium Medal (2000), medaili Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy II. stupně a IEEE Certificate of Appreciation (2002). Náležel k našim nejvýznamnějším odborníkům v oblasti technického vybavení počítačů, vychoval řadu studentů a aspirantů, a jeho

publikace v oblasti diagnostiky a spolehlivosti číslicových obvodů dosáhly mezinárodního uznání.

K jeho osobním zálibám patřila historie, cestování a hudba, sám hrál velmi dobře na kytaru. Svých mimořádných jazykových znalostí využíval při zahraničních cestách také k poznávání kultury, historie, geografických zvláštností a sociální a ekonomické situace v navštívené oblasti.

D: výběr: Essential hazard correction without the use of delay elements. IEEE Transactions on Computers, 1970; Diagnostika elektronických číslicových obvodů (s E. Kottekem a J. Zeleným), 1982; Číslicové počítače II, 1987; Číslicové systémy odolné proti poruchám (se S. Rackem, P. Golanem a T. Blažkem), 1992; Architektura počítačů, 1996; Computer Architecture, 1997; Diagnostika a spolehlivost, 1998.

L: Almanach profesorů a docentů, Fakulta elektrotechnická ČVUT 2002, s. 36; The International Directory of Distinguished Leadership, C. White (ed.), Raleigh, North Carolina 2000 (9. vyd.); Tomeš 1, s. 465; Pražská technika 4/2002, s. 34; https://fel.cvut.cz/cz/elektro/vzpominame/Hlavicka_Jan (stav k 1. 7. 2021).

JOSEF KOLÁŘ, VLASTA HLAVIČKOVÁ

HLAVÍN, Bartoloměj, * 12. 9. 1846 Běštín (u Hořovic),

† 20. 12. 1904 Praha, malíř

Pocházel ze starého selského rodu. 1862–67 se živil jako lesník, stále více tíhnul k zájmu o výtvarné umění. 1868–73 studoval pražskou AVU u ředitele Josefa Trenkwalda, 1875 se zdokonaloval na Akademii výtvarných umění ve Vídni, 1876 v Mnichově. Původně se zaměřil na velkoformátovou historickou malbu. Jeho dobově rezonující plátna na témata z *Rukopisů královského a zelenohorského*, např. *Vjezd Jaroslava ze Šternberka do Olomouce* (1872) nebo *Porážka Tatarů* (1874), ale také *Doručení papežské klatby Jíříkovi z Poděbrad*, se stala záhy anachronismem. Živil se běžným měšťanským portrétem, vrcholem jeho tvorby jsou krajiny z Podbrdská a brdská lesní zákoutí, jimiž se poněkud přiblížil svému vrstevníkovi Juliu Mařákovu. Na rozdíl od neživotných pokusů o žánr působí zajímavěji jeho květinová zátiší. Ilustroval národní písně a *Rukopisy*, na jejichž námět vytvořil plátna *Jelen*, *Kytice*, *Opuštěná* aj. 1880 se účastnil soutěže na oponu Národního divadla. Jeho rodiště mu zřídilo pamětní síň a 2008 odhalilo pamětní desku na rodném domě.

L: OSN 28, s. 574; Toman 1, s. 341; Thieme-Becker 17, s. 157; F. Mencl, B. H. Podbrdsko v životě významných osobností, in: Podbrdské noviny 13. 3. 2003, s. 2; <https://cs.isabart.org/person/19917> (stav k 30. 5. 2022).

MARTIN KUČERA

HLAVÍN, Jindřich, * 29. 9. 1877 Praha, † 8. 2. 1958 Praha,

malíř, grafik, restaurátor

Pocházel ze sedmičlenné rodiny vinohradského poštovního kontrolora Jindřicha H. (1827–1897) a Vilemíny, roz. Maršandové (1833–1910). Studoval Uměleckoprůmyslovou školu u Emanuela Dítěte, Jakuba Schikanedera a Karla V. Maška, aniž by absolvoval. 1922 si dva semestry zvyšoval kvalifikaci

v oboru uměleckého restaurátorství na vídeňské Akademii výtvarných umění u Serafina Maurera. V Itálii se 1912 na základě stipendia Národohospodářského ústavu ČAVU věnoval technice fresky a mozaiky. Studijně pobýval v Německu, Francii a Belgii. V Německu vystavoval se spolkem Münchener Secession. Od 1920 byl členem SČUG Hollar; pravidelně se účastnil výstav v Topičově salonu. Od 1924 jezdil v létě s rodinou do Svratky, kde se stal členem místní umělecké kolonie Oty Bubeníčka. H. vynikl v plakátové grafice (plakát pro uměleckou aukční síň Rudolfa Weinerta ve Veletržním paláci) a v dekorativně pojaté secesní olejomalbě. Jako krajinář se řadil k Mařákově škole (*Podzim*, 1913). V Praze je známá jeho výzdoba kostela sv. Václava v areálu bohnické psychiatrické léčebny. Tam dosáhl 1916–17 vrcholných výsledků v rozměrných kompozicích světů Ludmily, Václava, Anežky a Norberta, provedených na fasádě ze speciálně glazovaných dlaždic, a vytvořil okenní vitráže s postavami světců Víta, Zikmunda, Mlady a Zdislavy, které byly zničeny v padesátých letech, kdy kostel připadl armádě.

Zabýval se teorií restaurování (příspěvek k obnově epitafu Bartholomea Sprangera ad.) a renovoval díla z lobkovických sbírek. Přitom mu pomáhala manželka **Ota Hlavínová-Kostková** (křtěna Ottilie Bedřiška, * 5. 11. 1888 Břežnice /u Příbrami/), dcera vrchního soudního rady okresního soudu v Kutné Hoře Josefa Kostky a Mathildy, roz. Matulkové, absolventka malířské školy pro dámy Emilie Krostové na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. Za H. se provdala 1917. Byla členkou výstavního odboru Ústředního spolku českých žen a Kruhu výtvarných umělkyně, osobitě přispěla k užitému umění, především dřevořezbou a cizelérstvím. Jako první žena byla 1922 zapsána v seznamu českých uměleckých restaurátorů. Zřejmě kvůli ní si H. otevřel obchod s uměleckými užitnými předměty. Manželé měli syna Vladimíra H. (1922–1997), karikaturistu a humoristu. H. byl pohřben na Olšanských hřbitovech v Praze.

L: OSND 2/2, s. 1140; Toman 1, s. 341–342; SČSVU 3, s. 166–167; Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích..., L. Slaviček a kol. (eds.), 1, 2016, s. 432; J. R. Marek, Šedesátka J. H., in: Národní listy 29. 9. 1937, s. 1; T. Vlček, Český plakát 1890–1914. Katalog, 1971, s. 41–43; cs.wikipedia.org (stav k 14. 4. 2021); <https://cs.isabart.org/person/1918> (se soupisem díla a literatury, stav k 14. 4. 2021); <https://cs.isabart.org/person/2450> (se soupisem díla a literatury, stav k 14. 4. 2021).

MARTIN KUČERA

HLAVINKA, Vincenc, * 5. 4. 1862 Vincencov (u Prostějova)

† 25. 2. 1934 Brno, hydrolog, pedagog

Syn Ignáce H. a Anny, roz. Koudelkové. Po maturitě na české vyšší reálce v Prostějově (1882) absolvoval odbor kulturního inženýrství na Vysoké škole zemědělské ve Vídni (k. k. Hochschule für Bodencultur). 1887–88 byl zaměstnán

jako inženýr u technické kanceláře Zemědělské rady pro Čechy v Praze. 1888 odešel do Chorvatska, kde pracoval pro Státní stavební radu v Záhřebu. Projektováním odvodnění močálovitých ploch, vodojemů, promýšlel možnosti využití vodní síly řeky Sávy, pracoval na výstavbě vodovodu ve městě Gospić, plánoval meliorační práce v záplavových oblastech v údolí řeky Gacky a okolí Vinkovců, Županji a Sremské Mitrovici. 1896 byl jmenován stálým státním úředníkem a v župě Bjelovar-Križevci se věnoval pozemním, silničním, vodním stavbám a regulaci řeky Glogovica.

Od 1891 byl členem Společnosti inženýrů a architektů v Chorvatsku a Slavonii a uspořádal knihovnu společnosti. 1899 byl jmenován profesorem geodézie a inženýrských věd na nově zřízené Lesnické akademii v Križevcích. Vyučoval zemědělskou (kulturní) techniku včetně vodního hospodářství, silničních staveb, zeměměřičství, kresby lesních plánů a lesnických staveb. Výuku doplňoval praxí studentů, např. při výstavbě silnic v lesích v oblasti města Ogulin a lesní železnice Staro Petrovo Selo – Tisovac – Babja gora v lesích v oblasti Gradiška ve Slavonii. Byl předsedou komise pro státní zkoušky geodetického kurzu (1911) a představeným lesnické akademie (1910/11). Již 1903 byl pověřen, aby předložil návrh na založení techniky v Záhřebu (vznikla až 1919).

H. se 1911 vrátil do vlasti a byl jmenován mimořádným profesorem (řádným od 1917) meliorací, vodárenství a zřizování městských stok na ČVŠT v Brně. Tam na odboru kulturního inženýrství vybudoval ústav, který vedl, a pracoval také jako děkan odborů kulturního inženýrství (1912/13), stavebního inženýrství (1916/17) a inženýrského stavitelství (1929/30) či rektor (1919/20). Během působení na škole vypracoval mj. projekty kanalizace města Třebíče, městského vodovodu v Ostravě, průmyslového vodovodu pro firmu Baťa Zlín, vodovodu pro hotel na Radhošti, čistíren odpadních vod z cukrovarů, celulózek, koželuzen ad.

Odborné příspěvky zveřejňoval např. v *Agrarier Zeitung*, *Viesti (Vijesti) Društva inženjera i arhitekta u Hrvatskoj i Slavoniji*, kde byl členem redakce, nebo v časopisech *Šumarski list* a *Jutarnji list*. 1903 se podílel na knize k 25. výročí Společnosti inženýrů a architektů Chorvatska a Slavonie. V českých zemích publikoval v *Technickém obzoru*, *Věstniku pro vodní hospodářství*, *VČAZ*, ve *Venkovu* a *Lidových novinách*.

Po návratu do Brna založil spolek Československo-jihoslovenská liga a 1922–33 mu předsedal. Přičinil se o vznik Jihoslovenské koleje v Srbské ulici v Brně a jeho zásluhou jihoslovanští studenti platili taxy a školné jako vysokoškoláci českoslovenští. Zasloužil se též o navázání styků s Chorvaty žijícími v jihomoravské Jevišovce (tehdy Frélichov), Dobrém Poli a v Novém Přerově. Za celoživotní práci pro československo-jihoslovenské sblížení byl 1931 vyznamenán Řádem svatého Sávy III. stupně. Byl členem Masarykovy akademie práce, ČAZ, Spolku Kounicovy studentské koleje českých vysokých škol v Brně, předsedal Mense akademické českých vysokých škol brněnských a byl

prohlášen čestným členem Akademického spolku Jugoslavijska. Oženil se v Senji s Chorvatkou Annou, roz. Mladincovou (1872–1940), která v Brně pracovala ve spolcích (1928–36 předsedala Vesně).

D: výběr: Spomen knjiga društva inženjera i arhitekta, Zagreb 1903; Reambulacija međa na osnovu katastralnih mapa, in: *Šumarski list* 1906, s. 26–36; Zásobování velkého Brna pitnou a užitkovou vodou, 1923; Organizace ochrany a zachování přírodních památek, 1923; Željeznička veza pristaništa Kvarnera s osobitím obzirom na željeznicu Senj – Otočac – Plitvička jezera – Bihać, Senj 1927; skripta: Vodno graditeljstvo, Zagreb 1907; Geodezija 1–3, tamtéž 1911; Nauka o melioracích, úpravách toků a hrazení bystřin 1–3, 1927–1928.

L: Đ. Nenadić, Prof. Ing. Vinko H., in: *Šumarski list* 56, 1932, s. 489–491; J. Zavadil, Prof. Ing. V. H. sedmdesátiníkem, in: *Věstník pro vodní hospodářství* 11, 1932, č. 3, s. 41–43; I. Esih, Ing. V. H., In memoriam bivšemu profesorovi Šumarske akademije, in: *Jutarnji list* 23, 1934, č. 2, s. 12; Đ. Nenadić, Delovanje Prof. Ing. V. H. u Hrvatskoj, in: *Čehoslovačko-jugoslávská revija [Beograd]* 4, 1934, č. 2, s. 32–34; – xxx, Prof. Ing. Vinko H., in: *Šumarski list* 58, 1934, č. 3, s. 125; Z. Kolšek, Ing. V. H., prof. češské techniky, častni član A. D. Jugoslavija v Brnu, in: *Akademske društvo Jugoslavija 1909–1934*, 1934, s. 5–7; Šumarska nastava u Hrvatskoj 1860–1960, Zagreb 1963, s. 111; Šumarska enciklopedija 2, Z. Potočić (ed.), Zagreb 1983, s. 62; O. Piškorić, Ing. Vinko H., profesor Šumarske akademije u Zagrebu, in: *Šumarski list* 118, 1994, č. 7–8, s. 253–257; Sto godina sveučilišne šumarske nastave u Hrvatskoj, Zagreb 1998, s. 62, 310; Hrvatski biografski leksikon 5, T. Macan (ed.), tamtéž 2002, s. 589–590; K. Kolářová, V. Vinko H., njegova važnost za hrvatsku geodeziju i čehoslovačko-hrvatske veze, in: *Kartografija i geoinformacije [Zagreb]* 19, 2020, č. 33, s. 79–93; táž, V. H. a jeho význam pro chorvatskou geodeziju a československo-chorvatské vztahy, in: *Geodetický a kartografický obzor* 67/109, 2021, č. 3, s. 51–58 (dostupné z: https://egako.eu/wp-content/uploads/2021/03/gako_2021_03.pdf); cs.wikipedia.org; <https://encyklopedie.brna.cz> (se soupisem literatury a pramenů, vše stav k 7. 4. 2021).

P: Archiv VUT, Brno, fond Osobní spisy zaměstnanců, kart. H 5; MZA, Brno, sbírka matrik, řkt. f. ú. Horní Otaslavice, matrice nar. (1847–1905), sign. 8916, fol. 23; fond B 26, spolkový spis brněnského odboru Československo-jihoslovenské ligy, kart. 2657, č. j. 3752/41, II. výroční zpráva za rok 1931.

KATEŘINA KOLÁŘOVÁ

HLÁVKA, Jan, * 10. 10. 1909 *Kardašova Řečice (u Jindřichova Hradce)*, † 22. 5. 1989 *Praha, elektrotechnik, pedagog*

Syn učitele Jana H. a Marie, roz. Březinové. Po maturitě na reálném gymnáziu v Jindřichově Hradci vystudoval 1929–34 elektrotechniku na Vysoké škole strojního a elektrotechnického inženýrství ČVUT v Praze. 1935–47 působil v Elektrotechnické továrně v Plzni-Doudlevcích, podniku Škoda Plzeň (ETD), kde začal spolupracovat s významnými elektrotechniky Jiřím Lammeranem a Františkem Brabcem. 1949 byly zahájeny přípravné práce na zřízení technické vysoké školy v Plzni (zpočátku jako pobočky ČVUT). H. patřil k jejím zakladatelům a od počátku na ní též přednášel. Koncem akademického roku 1949/50 byla výnosem ministerstva školství zřízena Vysoká škola strojní a elektrotechnická (VŠSE) v Plzni jako samostatná fakulta v čele s děkanem Jiřím Polanským; H. se řadil k prvním členům fakultního sboru a na škole se stal zakladatelem oboru teoretická elektrotechnika. 1951–53 vyučoval základy elektrotechniky, 1953 byl jmenován profesorem a vykonával funkci proděkana. Poté přešel jako civilní profesor na Vojenskou technickou akademii v Brně. Tato vysoká škola

měla patronát nad Military College v Alexandrii v Egyptě, kde H. také několik let působil. Po návratu do ČSR pracoval v Praze v Elektrotechnickém ústavu ČSAV, který vedl akademik Bedřich Heller. 1969 se vrátil na VŠSE do Plzně jako vedoucí katedry technické fyziky a 1970–73 zastával funkci prorektora školy, z níž byl v době nastupující politické normalizace odvolán, vzdal se zároveň funkce vedoucího katedry a 1974 odešel do Prahy, kde pracoval v Ústavu silnoproudé elektrotechniky (ÚSE) a ve Státním výzkumném ústavu ochrany materiálu (SVÚOM).

H. se jako vědec mezinárodního renomé řadil k nejvýznamnějším pedagogům VŠSE; jeho publikace dosud neztratily význam a patří k doporučované studijní literatuře. Do vysokého věku byl H. společensky aktivní, k jeho koníčkům patřila kultura a tenis. 2009 při příležitosti šedesátého výročí zahájení vysokoškolského technického studia v Plzni mu Západočeská univerzita (nástupnická instituce VŠSE) udělila pamětní medaili in memoriam a po H. byla pojmenována největší univerzitní posluchárna.

D: výběr: Theoretická elektronika, 1954; Střídavé proudy, 1958; Přejídné jevy v elektrických obvodech, 1960; Elektrotechnika. 1. Fyzikální základy, část 1, 2, 1968, 1976 (s kol.); Komplexní proměnná v elektrotechnice, 1990.

L: ČBS, s. 213; Tomeš 1, s. 466; D. Mayer, J. H., in: Energetika 49, 1999, č. 4, s. 136.

P: SOA, Treboň, sbírka matrik, řkt. f. ú. Kardašova Řečice, matrika nar. (1895–1909), sign. N 20A, fol. 396.

JOSEF PRŮŠA

HLÁVKA, Josef, * 15. 2. 1831 *Přeštice (u Klatov)*,

† 11. 3. 1908 *Praha, stavitel, architekt, podnikatel, mecenáš*

Syn panského šafáře a přeštického purkmistra Antonína H. (* 13. 6. 1796, † 27. 12. 1860) a jeho ženy Anny, roz. Stachové. Měl dva sourozence. Studoval na gymnáziích v Klatovech a Kolíně a na dvouleté stavovské reálce v Praze, kterou dokončil 1847. Poté si zapsal obor pozemní stavitelství na pražské polytechnice (jako žák Karla Wiesenfelda doložen ve školním roce 1850/51). Na škole také působil jako dobrovolný asistent Carla Jelínka při výkladu deskriptivní geometrie. 1851–54 dovršil své vzdělání na Akademii výtvarných umění ve Vídni (Architekturschule der Akademie der bildenden Künste Wien); 1854 dostal státní cenu za nejlepší posluchačskou práci. 1856 mu Akademie poskytla dvouleté státní stipendium, které mu umožnilo studijní cestu do Itálie, Řecka, Francie, Anglie a německých zemí. 1859 (v době druhé italské války za nezávislost, v níž Rakousko prohrálo) se vrátil do Vídně a ocitl se jak bez zaměstnání, tak bez finančního zajištění potřebného k otevření vlastní architektonické kanceláře. Zažádal proto o stavitelskou koncesi a zatím se živil jako zástupce Eduarda van der Nülla na vídeňské Akademii. Již v době studií H. současně praktikoval u vídeňského vlivného městského stavitele Františka Šebka, 1860 u něho získal mistrovské vysvědčení. Šebek, který 1859 odešel do penze, mu odkázal svou stavební

kancelář. Díky tomu se H. mohl osamostatnit a dalších devět let, než vážně onemocněl, pracoval ve Vídni, která tehdy zažívala velký hospodářský rozkvět. Jeho vlastní architektonická tvorba zůstala vymezena jen poměrně krátkým časovým úsekem, v němž ovšem ve Vídni dokončil rozsáhlé a významné realizace podle projektů v té době velmi respektovaných architektů (Friedrich von Schmidt, August Sicard von Sicardsburg, Eduard van der Nüll). H. pracoval na dostavbě rakouské banky, několika kostelů, burzy, dvorní opery nebo univerzitní hvězdárny. Na vlastních parcelách na prestižní okružní ulici Ringstrasse sám projektoval a vystavěl pět činžovních domů. 1862 byl jmenován členem c. k. stavební komise Ministerstva vnitra, 1864 korespondentem a později členem c. k. ústřední komise pro uchování historických památek v Rakousku, 1866 členem Domu umění (Künstlerhaus) a Akademie výtvarných umění. Za stavbu budovy pro dvorní operu získal 1865 od císaře titul vrchního stavebního rady a čestné měšťanství Vídně. H. 1867–68 zasedal v porotě pro dostavbu Hofburgu. Prostřednictvím ministerského úředníka Josefa Jirečka, přítele z dob pražských studií, dostal od Ministerstva kultu a vyučování nákladnou státní zakázku na projekt a realizaci komplexu budov rezidence moldavského pravoslavného metropolity v Černovicích v Bukovině (dnes univerzita Černovcy, Ukrajina). H. se nejprve seznámil s tradicí tamních ortodoxních sakrálních staveb pod řeckou jurisdikcí (1866 o nich publikoval studii). 1860–62 vyprojektoval a do 1870 sám řídil stavbu rozlehlého poměrně symetrického komplexu, včetně kostela, který byl výtvarně založen na režném cihlovém zdivu. Výraz inspirovala tehdy módní „byzantská“ forma (v podobném duchu jako u rozsáhlého vídeňského Arsenalu). Zároveň tento styl velmi dobře odpovídal po kulturně-historické a teritoriální stránce, neboť řecká církev se logicky hlásila k byzantské tradici. Na světové výstavě v Paříži obdržel H. za svůj projekt v Černovicích druhou cenu. Výstavba černovické rezidence, synodního sálu, semináře a kostelů probíhala 1864–82. V mimořádně obtížných podmínkách – neboť v oblasti chyběly jak podniky na výrobu stavebního materiálu (cihelny, kamenolomy, logistika), tak se nedostávalo vyškolených řemeslníků schopných realizovat náročnou stavbu – H. plně osvědčil i své praktické zkušenosti, tato práce ho však zcela vyčerpala. Pro nemoc a po neshodě s lokální správou 1871 rezignoval a dohled nad stavbou převzal polský architekt Feliks Księżarski. Monumentální biskupský rezidenční areál zůstal největší a vrcholnou H. realizací (2011 byl zapsán na listinu světového kulturního dědictví UNESCO). Šedesátá léta patřila k období H. nejnappjatějšího pracovního tempa. Do 1869 H. kancelář ve Vídni dokončila na sto čtyřicet dva staveb a zaměstnávala devatenáct architektů. Další významné budovy H. projektoval v Praze. 1862 přijal zakázku na velkoryse řešenou novou Zemskou porodnici v Apolinářské ulici na Novém Městě pražském (čp. 441/II). Také v tomto návrhu využil režné cihelné zdivo, dekorované pomocí cihelných tvarovek a různě kladených,

případně glazovaných cihel. Na rozdíl od černovické rezidence je zde zřetelná inspirace gotikou, takže polokruhové oblouky či přímé překlady u pražské stavby nahradily lomené oblouky a segmenty. Celkový rozvrh nemocnice, rovněž přísně symetricky komponované, však vycházel z dispozic soudobých francouzských a anglických nemocnic. Stavba probíhala 1867–75 (H. ji vedl do 1870); budova se stala sídlem dvou univerzitních porodnických klinik, české a německé. Obrovské dlouhodobé pracovní vypětí si vyžádalo svou daň, přepracovaný H. na podzim 1869 zkolaboval a ochrnil na obě nohy, stáhl se do ústraní a 1873 vrátil stavitelskou koncesi. Přesídlil na svůj zámek v Lužanech (1867 jej koupil od Ringhofferů), kde se zhruba deset let léčil. Od počátku osmdesátých let se postupně vracel k práci a normálnímu životu. 1886–87 přestavěl lužanský zámek podle návrhu vypracovaného spolu s Josefem Mockerem. Adaptoval a rozšířil jej, připojil k němu novou kapli P. Marie. Pro její vysvěcení zkomponoval Antonín Dvořák, který býval na zámku častým hostem, *Mši D dur* (zv. *Lužanská*). V Praze H. postavil novorenesanční činžovní domy ve Vodičkově a Jungmannově ulici (architekti Bedřich Tesař, Josef Fanta, 1887–88), Hlávkovy studentské koleje (architekt J. Fanta, 1903–04). Pseudohistorické slohy použil také v konzervaci architektonických památek, např. při rekonstrukci Karlova mostu po povodni roku 1890. H. inicioval vydávání *Soupisu památek historických a uměleckých v Království českém* a podporoval archeologické vykopávky.

Od 1862 byl H. ženatý s Marií Čermákovou (1841–1882), manželství zůstalo bezdětné. Po její smrti se 1886 oženil podruhé se Zdeňkou, roz. Havelkovou (1843–1902). Pod jejím vlivem začal ve svém salonu v Praze, Vídni i v Lužanech přijímat české umělce, vědce a politiky. 1883 se stal poslancem Říšské rady za staročechy v městské kurii (obvod Třeboň, Jindřichův Hradec), 1885 v kurii velkostatkářské. 1891 ho císař jmenoval doživotním členem panské sněmovny. Od 1885 byl opakovaně volen poslancem českého zemského sněmu.

Neméně aktivně se H. angažoval v podpoře českého umění a vědy; stal se v novodobé české historii nejštědřejším mecenášem. Svou prací shromáždil obrovské jmění a jeho velkorysé finanční podpore, výjimečným organizačním schopnostem a diplomatickému umění vděčí za existenci řada významných institucí. Jak je patrné z korespondence jeho blízkých přátel, aby dosáhl svého cíle, počínal si jakožto mecenáš s dokonalou rozvahou i značně direktivně. Jeho forma podpory se průběhem let vyvíjela. Zpočátku převládala anonymní nadání, o jejichž účelu se radil s blízkými přáteli a odborníky. 1882 založil České univerzitní nadání Josefa a Marie Hlávkových (s vkladem dvacet dva tisíc zl.), 1883 České technické nadání (dvacet pět tisíc zl.) a 1884 anonymně Jubilejní fond pro českou vědeckou literaturu při Královské české společnosti nauk (KČSN, dvacet tisíc zl.). Sám byl členem KČSN od 1888. Tato společnost, tradičně organizovaná na principu zemského česko-německého utrakvismu, k jejímž členům se řadili především příslušníci

významných rodin, byla vědecky málo efektivní. Napjaté vztahy mezi členy KČSN či složité vyjednávání na místodržitelství a Ministerstvu kultu a vyučování oddalovaly plánovanou transformaci a podnítily založení moderní ryze české vědecké instituce s českou jednacím řečí, kterému předcházela H. projekt. Josef Jireček vypracoval věnovací listinu, v níž H. anonymně daroval pro tento účel dvě stě tisíc zlatých, 1888 získal souhlas Českého zemského sněmu a 1890 překonal zamítavý postoj rakouské vlády a císaře. Ještě téhož roku byla založena Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění císaře Františka Josefa (ČAVU). Svou činnost zahájila 18. května 1891 na slavnostním shromáždění, které bylo spojeno s otevřením nové budovy Národního muzea, kde ČAVU sídlila až do 1945. Podporovala vědecký výzkum, publikační činnost, udělovala studijní stipendia a výroční ceny. Jejimi členy se stali vynikající reprezentanti české vědy, literatury a múzického umění. H. byl zvolen prvním předsedou. Teprve 1892 však císař František Josef podepsal její zakládací listinu. 1906 k ČAVU přistoupil nově založený Národohospodářský ústav (měl sloužit k povznesení a zvelebení českého průmyslu), na který H. pamatoval neméně velkorysým darem. Vřelé české vlastenectví se odrazilo v H. nezištné podpoře dlouhé řady dalších aktivit, k nimž mj. patřily: 1891 nadání a soutěž na jezdeckou sochu sv. Václava (patnáct tisíc zl.); 1896 návrh na zestátnění malířské akademie v Praze, stavba její nové budovy umístěné na okraji Stromovky (architekt Václav Roštlapil), 1903 její přestěhování a nadace pro studijní a cestovní stipendia (sto tisíc zl.); dále: finanční podpora Josefu Václavu Sládkovi, který pořídil nové české překlady Shakespeareových dramát, jakož i Českému kvartetu; předsednictví v Českém spolku pro komorní hudbu (1894); výstavba Studentské koleje českých vysokých škol pražských (1904, původní H. vklad dvě stě tisíc zl., později ještě sto třicet dva tisíce zl.); podpora krajských spolků, české školy, českého národního domu či Akademického spolku ve Vídni ad. Díky H. přímé finanční dotaci mohli doma a v zahraničí studovat a tvořit také mnozí jednotlivci. Dary, stipendia a celý promyšlený systém jeho mecenátu měly být impulsem k podnícení zájmu české veřejnosti o duchovní vzestup vlastního národa. O smysluplné využití vynaložených prostředků mecenáš dbal vypracováním podrobných a dokonalých stanov a předpisů instituce tak, aby jejich původního poslání nebylo zneužito. 1904 završil své celoživotní snahy a v závěti odkázal veškeré jmění své dodnes fungující nadaci, v jejímž jméně uctil též památku svých manželék Marie a Zdeňky. Byl pohřben v Přešticích, v rodinné hrobce vybudované podle vlastního návrhu. H. jméno nese např. most v Praze.

D: Novogotické realizace podle projektů Friedricha von Schmidta: Kostel sv. Lazara, Wien 7, 1859–1863; Akademické gymnázium, Wien 1, Beethovenplatz, 1863–1866; farní kostel sv. Othmara unter den Weißgerbern Wien 3-Landstrasse, 1866–1869; novorenesanční realizace podle A. Sicarda von Sicardsburg a E. van der Nulla: Vídeňská dvorní opera (Hof-Operntheater, dnes Wiener Staatsoper), 1861–1869.

L: výběr: A. V. Velflík, Život a působení prvního presidenta a zakladatele České akademie arch. Dr. Ph. a Dr. Techn. J. H..., [1908]; OSN 11, s. 349–351; 28, s. 574; Wurzbach 9, s. 64; ÖBL 2, s. 341; Toman 1, s. 342; A. Špelda – V. Viktora, Zámek Lužany. Hudba a literatura, 1976; I. Kružíková, K životu a dílu J. H. (1831–1908), 1986 (diplomová práce, FF UK, Praha); A. Lodr, J. H. Český architekt, stavitel a mecenáš, 1988; J. Beran, Vznik České akademie věd a umění v dokumentech. Práce z dějin Československé akademie věd, serie B, 2/1989, 1989; P. Ries, J. H., největší český mecenáš, 1991; Umělecké památky Prahy. Nové Město. Výšehrad, 1998, R. Batková (ed.), s. 326–328, 423–424 a rejstřík; ČAVU, s. 104 (s další literaturou); NEČVU, s. 268–269; K. Ksandr, Od novogotiky k eklektismu: Architektonické dílo J. H., in: Kamenná kniha, sborník k romantickému historismu – novogotice, 1997, s. 156–169; W. Bahr, J. H. Ein tschechischer Architekt, Baumeister und Mäzen im alten Österreich, in: Österreich in Geschichte und Literatur (mit Geographie) 48, 2004, č. 6, s. 356–374; J. H., jeho myšlenkový odkaz a 100 let činnosti jeho nadace. Příspěvky přednesené na vědecké konferenci uspořádané Českým vysokým učením technickým v Praze a Nadáním Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových 17. a 18. června 2004, 2004; J. Pokorný, Odkaz J. H. Historie České akademie věd a umění, Hlávkových studentských kolejí, Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, jakož i Národohospodářského ústavu, 2005; V. Stýblová, Lužanská mše, 2005; T. W. Pavlíček, Korespondence jako pramen. Komunikační strategie a (sebe) stylizace pisatelů dopisů (Rozbor korespondence J. H.), in: Historie 2006. Sborník prací z 12. celostátní studentské vědecké konference, P. Popelka (ed.), 2007, s. 122–141; T. W. Pavlíček, Formování kulturního mecenátu J. H. v souvislosti s komunikačními strategiemi v osobní korespondenci, 2011; AKL 73, s. 413–414; Architekti, s. 238; Myška 1, s. 175–177; Tomeš 1, s. 466; D. R. Beveridge, Zdenka a Josef Hlávkovi – Anna a Antonín Dvořákoví. Přátelství dvou manželských párů a jeho plody v českém a světovém umění, 2012; F. Šmahel a kol., H. Lužany, 2014; M. Kuna, Antonín Dvořák. Reflexe osobnosti a díla. Lexikon osob, 2017, s. 212–216; K. Regnerová, Životopis Zdenky Hlávkové (1843–1902), 2018 (magisterská diplomová práce, FF JČU, České Budějovice); <http://www.architektenlexikon.at/de/11110.htm>; <https://www.parlament.gov.at/WWER/PARL/J1848/Hlavka.shtml> (vše stav k 20. 6. 2021).

P: Archiv Marie, J. a Zdeňky Hlávkových na zámku v Lužanech; NTM, Praha, Muzeum architektury a stavitelství, fond J. H.; LA PNP, Praha, fond J. H.; Masarykův ústav – Archiv AV ČR, v. v. i., Praha, fond ČAVU.

TOMÁŠ W. PAVLÍČEK, PAVEL VLČEK

HLÁVKA, Karel, * 24. 5. 1895 Praha, † 20. 12. 1965 Praha, geograf, vlastivědný pracovník

Syn účetního Jana H. (1854–1911) a Marie, roz. Strouhalové (1856–1914), příbuzný architekta a mecenáše Josefa H. (1831–1908). Bratr Jan H. (1893–1956) byl zubní lékař. Během první světové války H. bojoval v řadách rakousko-uherské armády na ruské a italské frontě. Po válce vstoupil do československé armády a 1919 se účastnil bojů na Slovensku proti Maďarské republice rad. Pak sloužil jako osvětový důstojník v Bratislavě a v Praze. 1926–39 pracoval ve Vojenském zeměpisném ústavu v Praze-Bubenci, přitom studoval geologii a geografii na Přírodovědecké fakultě UK (RNDr. 1932 na základě práce *Vojenská geologie se zřetelem k Československu, její historický vývoj, úkoly, organizace a kartografie*).

Ve třicátých letech přednášel na Vysoké škole válečné v Praze a zastával nižší funkce ve Svazu československého důstojnictva (např. předseda kulturní komise). Zároveň působil v Klubu československých turistů a připravoval edici s názvem Sběrka turistických map se značkovými cestami. Za okupace byl

zaměstnán na Ministerstvu školství v oddělení ochrany přírody. 1945–52 pracoval opět ve Vojenském zeměpisném ústavu. Na vlastní žádost odešel 1952 v hodnosti podplukovníka do výslužby a nastoupil do Zeměměřického úřadu. 1951–53 přednášel na Přírodovědecké fakultě UK. 1956–63 byl redaktorem *Časopisu pro mineralogii a geologii*. Psal články do vojenských, vlastivědných a geografických časopisů, spolupracoval s redakcí *Ottova slovníku naučného nové doby*. Editoval publikaci *Prachovské skály* (1948). Vydával turistické brožurky, vytvářel geologické mapy a organizoval výstavy a topografické kurzy. Zasloužil se o vybudování památníku architekta Josefa H. v Lužanech (u Přestic). Pohřben byl v rodinné hrobce na Olšanských hřbitovech.

L: NGS, s. 712–713; R. Turčín, Dr. K. H. šedesátníkem, in: Sborník Československé společnosti zeměpisné 60, 1955, s. 301–303; V. Zázvorka, RNDr. K. H. sedmdesátníkem, in: ČNM – Rada přírodovědecká 134, 1965, s. 111; J. Kinský, Sedmdesát let dr. K. H., in: Sborník Československé společnosti zeměpisné 70, 1965, s. 263–264; J. Martínek – M. Martínek, Kdo byl kdo – naši cestovatelé a geografové, 1998, s. 196–197; M. Bělíčková, RNDr. K. H. a jeho písemná pozůstalost v Archivu Národního muzea, in: AUC – Philosophica et Historica 5. Z pomocných věd historických 14, 1999, s. 9–13; V. Kokošková, RNDr. K. H., in: Pod Zelenou Horou. Vlastivědný sborník jižního Plzeňska 14 (26), 2011, s. 17–19.

P: Archiv NM, Praha, osobní fond; Archiv UK, Praha, fond Matriky UK, Matrika doktorů UK VIII. (1931–1934), inv. č. 8, s. 3615.

Jiří MARTÍNEK

HLÁVKA, Miloš, * 15. 9. 1907 Horšovský Týn, † 7. 5. 1945 Praha, dramatik, básník, překladatel

Syn soudního adjunkta JUDr. Antonína H. a Mileny Marie, roz. Smolíkové. Po maturitě na gymnáziu v Praze studoval na UK práva (1925–28) a poté na filozofické fakultě dějiny moderních literatur a románskou filologii (1928–33); k jeho učitelům patřili František Xaver Šalda, Otakar Zich a Václav Tille. 1934 předložil disertaci *Nonkonformismus v díle André Gida*, po neúspěchu u obhajoby studia opustil a obrátil se k literární a divadelní tvorbě. Již od poloviny dvacátých let přispíval původní tvorbou básnickou a prozaickou, překlady a teoretickými statěmi a kritikami do řady periodik (např. *Čin, Lidové noviny, Literární noviny, Rozhledy po literatuře a umění, Rozpravy Aventina, Studentský časopis*). 1934–37 pracoval jako redaktor nakladatelství Sfinx Bohumila Jandy, pro něž také překládal z němčiny, francouzštiny a italštiny (knížnice Evropská kultura a Evropský literární klub). 1936 se podílel na založení Klubu překladatelů. 1941–44 byl redaktorem nakladatelství Českomoravský kompas. Zaujal kultivovanými překlady moderních francouzských básníků (Jean Cocteau, Guillaume Apollinaire, André Breton, Paul Eluard, Paul Valéry aj.). Uspořádal a vydal antologie *Vzduch Paříže, Hold Prahy Paříži, Hommage de Prague à Paris* (vše 1937). Z francouzských autorů čerpal inspiraci pro vlastní básnickou tvorbu. Samostatně debutoval lyricko-epickou sbírkou *Ráno vítězné* (1939), na niž navázal rozsáhlou epickou skladbou *Kormorán* (1943)

a souborem básní *Písně na rozloučenou* (publikován až 2012). Ze série drobných próz se knižní podoby dočkala pouze povídka z divadelního prostředí *Fána* (1940).

Těžiště H. díla spočívalo v práci pro divadlo. V polovině dvacátých let se sblížil s okruhem české divadelní avantgardy, 1927–29 byl členem prvního voicebandu E. F. Buriana. Ztožnil se s dramaturgickým konceptem básnického divadla, z něhož vycházel až do smrti. Spolupracoval zejména s režisérem Jiřím Frejkou při budování avantgardních scén Dada (1927–28) a Moderní studio (1929), pro něž přeložil a upravil několik dramatických děl (J. Cocteau: *Svatebčané na Eiffelce*, 1927; Sofokles – J. Cocteau: *Král Oidipus*, 1927; Euripides: *Kyklop*, 1929); u dalších titulů byl součástí širšího autorského kolektivu. Po zániku obou scén a po Frejkově odchodu do Národního divadla se 1930 bez úspěchu pokusil vytvořit vlastní hereckou skupinu, s níž na jevišti Intimního divadla nastudoval představení *Tři nokturna* (scénická úprava Nezvalova *Edisona*, *Návratu* Rossa de San Seconda, a hry *Pod karibským měsícem* E. O' Neilla). Nezdařem skončil také pokus o založení Uměleckého divadla (1930–31), pro něž H. v součinnosti s režisérem Oldřichem Stiborem dramaturgicky připravil dvě inscenace (Upton Sinclair: *Zpívající vězňové* /úředně zakázána/; Jerzy Szaniawski: *Papírový milenec*). Pro taneční skupinu Jarmily Kröschlové napsal libreto k lyrickému dramatu *Kolumbus* (1936). Ve třicátých letech spolupracoval s činohrou Národního divadla, zvláště s Jiřím Frejkou. Od léta 1939 zde působil vedle dramaturga Františka Götze jako lektor. Přeložil a upravil několik dramát převážně francouzské a německé proveniencí (M. Achard: *Dáma v bílém*, 1933; S. J. Hsiung: *Paní Studánka*, 1937; R. Billinger: *Noc běsů*, 1940; *Čarodějka pasovská*, 1941; H. von Kleist: *Princ Bedřich Homburský*, 1942; *Rozbitý džbán*, 1944). Za protektorátu měly značný ohlas jeho volné autorské adaptace klasických komedií (C. Goldoni: *Lhář*, uvedeno s titulem *Benátská maškaráda*, 1941; týž: *Vdova Liška*, 1943; L. Holberg: *Jepe z Kopečku*, hráno pod názvem *Spáč*, 1942), při jejichž přípravě vycházel z dramaturgických zkušeností levicové avantgardy. V duchu moderní poezie přebásnil originální text, dal příkomponovat hudební složku, a zejména prováděl rozsáhlé strukturální zásahy ve prospěch spádného dialogu a dynamického děje, jež vedly k razantní proměně původního díla, a nastolovaly tak otázku autorství. Zdramatizoval také Šrámkův *Stříbrný vítr* (premiéra 1940, tiskem 1942). Současně napsal několik žánrově odlišných a umělecky nevyrovnaných divadelních her (*Panama*, 1940; *Výlet do hor*; *Světáci*, obojí tiskem 1941, premiéra 1942), z nichž nejvýznamnější bylo drama o pokušení smrti *Kavalír Páně* (premiéra 1943, tiskem 1944). Po přechodu F. Götze do funkce ředitele Městských divadel pražských byl H. v březnu 1944 jmenován dramaturgem a zastupujícím šéfem činohry Národního divadla, funkci vykonával až do nacistického zákazu veškeré divadelní činnosti v protektorátu na konci srpna téhož roku. Následně pobýval s rodinou v Německu u manželčinych

rodičů. Po nacisty nařízeném znovuootevření Národního divadla (k 1. 4. 1945) se do čela činohry na několik týdnů vrátil. Ve vedoucí funkci navázal na Götzovo úsilí o zachování personální kontinuity souboru, uvažoval o jeho omlazení. V oblasti dramaturgie čelil mocenskému tlaku nejen nasazováním her německého klasického repertoáru, ale také inscenacemi se skrytým rezistentním obsahem (Lope de Vega – V. Renč: *Císařův mim*; S. Lom: *Člověk Odysseus*). Záměr zřídit studiovou scénu nemohl realizovat. Spolupracoval také s rozhlasem (*Císař a paňáca*, 1939), napsal několik nerealizovaných filmových scénářů (*Průchod Fortuna*; *Případ herce Rubeše*; *Píseň lásky*).

Oženil se 1931 s Irmgardou Otteovou (* 15. 1. 1905 Tettenborn /u Nordhausenu/, Německo, † 1970), členkou taneční skupiny J. Kröschlové, učitelkou pohybové gymnastiky a tanečnicí v Osvobozeném divadle, s níž měl syna Petra (* 1936) a dceru Annu (* 1940); česko-německá rodina čelila za protektorátu českým i německým atakům národnostního charakteru. Tragicky zahynul za Pražského povstání; 6. května byl náhodně postřelen – pravděpodobně německým ostřelovačem – v Celetné ulici na Starém Městě, o den později svému zranění podlehl v nemocnici Na Bulovce. Ve starší literatuře opakovaná tvrzení o sebevraždě či smrti na barikádách se nezakládají na pravdě. Pochován byl v Praze na Olšanských hřbitovech. Vdova byla po válce vyňata z odsunu a získala československé státní občanství.

Kvůli německému původu manželky, nástupu do vedení činohry Národního divadla na sklonku války a několika vynuceným konformním vyjádřením pro protektorátní tisk byl H. 1945 nařčen z kolaborace. Ačkoliv posmrtně (1947) obdržel „osvědčení o státní a národní spolehlivosti“, byl na několik desetiletí fakticky vymazán z dějin české kultury a jeho díla nebyla vydávána. Memoárová a vědecká literatura jej opakovaně obviňovala z ideového příklonu k fašismu. K H. umělecké rehabilitaci došlo až po roce 2010, kdy vyšly dva výbory jeho básnického a dramatického díla s doprovodnými studii.

D: *Písně na rozloučenou*, J. Tomáš (ed.), 2012; M. H. – Světák nebo Kavalír Páně, V. Just (ed.), 2013.

L: výběr: MČE 2, s. 786; Tomeš 1, s. 467; ND a jeho předchůdci, s. 147–148; LČL 2/1, s. 202–204 (se soupisem díla a literatury do 1967); <http://archiv.narodni-divadlo.cz/> (se soupisem divadelních her, překladů, textových a hudebních úprav uvedených v ND, stav k 19. 8. 2021); <https://www.databaze-prekladu.cz> (stav k 19. 8. 2021); cs.wikipedia.org (se soupisem díla, stav k 19. 8. 2021); <https://web.archive.org/web/20180307173306/http://miloshlavka.cz/> (stav k 19. 8. 2021); DČD 4, 1983, rejstřík; A. C. Nor, Život nebyl sen, 1994, s. 450–451; T. Vučka, Hledejme svou poetiku životního tajemství, in: M. H., *Písně na rozloučenou*, 2012, s. 378–395; týž, Tragická postava životního dramatu. Básník, dramaturg a překladatel M. H., in: Slovo a smysl 10, 2013, č. 19, s. 71–82 (srov. polemické reakce P. Hlávky a V. Justa, in: tamtéž, 10, 2013, č. 20); V. Just, Divadlo jako dramatizace životního tajemství, in: M. H. – Světák nebo Kavalír Páně?, 2013, s. 7–56; týž, Podivný měsíc, podivná smrt, in: Divadelní noviny 22, 2013, č. 19, s. 10; A. Jochmanová, Dodatek ke znovu nalézanému H., in: Theatralia 18, 2015, č. 1, s. 233–238.